



שקלא וטריא

— סכום על דף היומי —

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
(משל ח') אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

בבא קמא ה

נתינה – משור שנגח את העבד.

ריפוי ושבת, גזלן, עדים זוממים.

ישלם – משן ורגל שכתוב בהם מיטב.

שומר חנם, שומר שטר, שואל, כפל, מטמא, מדמע, מנסך, תשלומי ארבעה וחמישה.

כסף: מבור,

אונס, מפתה, מוציא שם רע.

[משנה] לא הרי השור כהרי המבעה

מאי קאמר?

(תירוץ) אמר רב זביד משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה, הדר אמר חדא מחדא לא אתיא.

[עד כאן דף ה עמוד א]

[משנה] ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים

להבנת הסוגיא, נחזור לביאור של המשנה לפי רב ושמואל, כמו שנתבאר לעיל:

א. שמואל [שן]- (לפי הס"ד בדעתו)

לא ראי הקרן, שכונותו להזיק, כראי השן שאין כונותו להזיק, ולא להנאתו, ואם לא

היה כתוב שן לא היינו יכולים ללמוד זאת מקרן.

ולא ראי השן, שיש הנאה להזיקו, כראי הקרן שאין הנאה להזיקו.

ב. רב [אדם]-

ה"ק לא ראי השור, שמשלם את הכופר, כראי האדם שהרג בשוגג שאין משלם את

הכופר אלא גולה, **ולא ראי האדם** החובל בחבירו, **שחייב בארבעה דברים**: צער, ריפוי,

שבת ובושת (חוץ מהנזק), **כראי השור שאין בו ארבעה דברים.**

כך כתוב בסיפא של המשנה שהגמרא תדון בהן:

ולא זה שור זהו שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ואם התורה

לא היתה כותבת את אש היינו אומרים שפטור,

ולא זה וזה [שור, מבעה ואש] שדרכן לילך ולהזיק, כהרי הבור שאין דרכו לילך

ולהזיק ולכן כתבה התורה את בור.

לאחר ההקדמה הזאת, להלן דברי הגמרא:

מאי קאמר אמר רב מרשיא משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא תרתי ותיתי אידך מינייהו:

לפי שמואל: שילמד אש - משור ושן, ואין לפרוך מה לקרן שכונותו להזיק, ששן יוכיח. ואם

תאמר מה לשן שיש הנאה להזיק, קרן תוכיח.

לפי רב: שילמד אש - משור ואדם, ואין לפרוך מה לקרן שכונותו להזיק, שאדם יוכיח שאין

כונותו להזיק וחייב, שכן אדם מועד לעולם. ואם תאמר מה לאדם שחייב בד' דברים, קרן

יוכיח.

הדר אמר - חדא מתרתי לא אתי. שלא ראי הקרן ומבעה שיש בהם רוח חיים.

אמר רבא וכולהו: כי שדית בור ביניהו, אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן - ר"ל

מבור ועוד אחד (שן, קרן ואש) יכולים ללמד את השאר חוץ מקרן.

להלן יבואר כיצד יכולים ללמוד:

(קושיה) עדים זוממין דממונא הוא, שמשלם מה שהזיק, ליתני?

(תירוץ) סבר לה כר"ע דאמר אין משלמין על פי עצמן כגון אם הוזמו בב"ד זה ולא

הספיק בעל דין להעמידם בדין, והלכו למקום אחר והודו שהוזמו, אינם משלמים.

(קושיה) אי סבר ליה כר"ע - ליתני תרי גוויי שור שהרי הוא סובר שיש הבדל בין שור

תם שהזיק שור, שמשלם חצי נזק בלבד, ובין שור שהזיק אדם, שמשלם את הכל.

ליתני שור דאזיק שור.

וליתני שור דאזיק אדם:

להלן מובא במשנה שאם חבל אדם בשור תם, וגם חבל שור תם באדם יותר ממה

שנחבל האדם:

דתנן ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר העודף נזק שלם.

(תירוץ) הא תבריה ר"ע לגזיזיה לכח אגרופו -

דתניא ר"ע אומר יכול אף תם שחבל באדם ישלם מן העלייה תלמוד לומר יעשה

לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה. שלפעמים אינו משלם את כל הנזק, דהיינו

באופן שגופו אינו שווה את כל הנזק, ולכן לא כתבה זאת המשנה.

הגמרא חוזרת להקשות לרב אושעיא, שבאונס ומפתה מלבד הקנס צריך לשלם את

הנזק, מדוע זה לא מופיע במשנה:

(קושיה) האונס והמפתה והמוציא שם רע דממונא הוא ליתני?

(תירוץ) מה נפשך:

אי נזק - תנא ליה.

אי צער - תנא ליה.

אי בשת - תנא ליה.

אי פגם - היינו נזק,

מה אית לך למימר, קנסא !? בקנסא לא קמיירי.

(קושיה) המטמא והמדמע והמנסך דממונא הוא, ליתני?

(תירוץ) מה נפשך-

אי היזק שאינו ניכר שמיה היזק - הא תנא ליה נזק.

אי היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק - הוה ליה קנסא, ובקנסא לא קמיירי.

לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומשום קנס כתב לה, להוסיף

על הא דרבי אושעיא, **דאי שמיה היזק הא תנא ליה נזק!**

(דחיה) תנא היזקא דמינכרא, ותנא היזקא דלא מינכרא.

מניינא למעוטי מאי

ענתה הגמרא מבארת את כוונת התנא שלנו שכתב את מנין האבות, וכן את מנין האבות

של רבי אושעיא ורבי חייא:

בשלמא לתנא דידן תנא מניינא - למעוטי דר' אושעיא.

ור' אושעיא תנא מניינא - למעוטי דרבי חייא.

אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי?

למעוטי: מוסר ממון חבירו לגוי, **ומפגל** כהן ששחט קרבן חטאת של ישראל לשם שלמים.

(קושיה) וליתני?

בשלמא מפגל - בקדשים לא קמיירי. אלא מוסר מאי טעמא לא תני?

שאני מוסר דדיבורא, ובדיבורא לא קמיירי.

אכן כתב **מוציא שם רע: שדיבורא דאית ביה מעשה הוא.** וגם **עדים זוממין, אע"ג**

דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות

לאחיו.

לרבי חייא ורבי אושעיא אבות - מכלל דאיכא תולדות. תולדותיהן מאי ניהו?

אמר רבי אבהו כולן כאבות לשלם ממיטב מאי טעמא אתיא:

להלן יבואר שיש ארבעה מקומות שכתוב בהם תשלומי מיטב, ומהם לומדים את כל

כ"ד אבות חזקין:

תנת משור המועד דכתיב ביה 'תחת שור', ושור עצמו נלמד משן ורגל שכתוב בהם 'מיטב

שדו'.

צער, בושת, תשלומי ארבעה וחמישה.



שקלה וטריה

— סכום על דף היומי —

לעלוי נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

בבא קמא ה

בור - לפטור בו את הכלים.

ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור: לפטור בו את האדם שכתוב בו 'שור' ולא אדם.

אדם - לחייבו בארבעה דברים (צער, ריפוי, שבת ובושת).

אש - לפטור בו את הטמון דהיינו שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המבעיר.

ולרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש - לאתויי ליחכה שרף נירו חרישתו וכסכה שרף אך לא לגמרי אבניו - והיינו דברים שאין ראויים לאש.

[עד כאן דף ה עמוד ב]

מבור וקרן

שן - מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב, שן שדרכו לילך ולהזיק לא כל שכן?! (קושיה) מה לבור שכן תחילת עשייתו עומד לנזק, תאמר בשן?! (דחיה) קרן יוכיח! (קושיה) מה לקרן, שכן כוונתו להזיק? (דחיה) בור יוכיח. וחזר הדין הצד השוה שבהן שדרכן להזיק וממונך.

רגל: (קושיה) מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק, תאמר ברגל? (דחיה) קרן יוכיח! (קושיה) מה לקרן שכן כוונתו להזיק? (דחיה) בור יוכיח.

אש: מה בור שאין דרכו לילך, ולהזיק חייב אלו כולן שדרכן לילך ולהזיק לא כ"ש?! מה לבור שכן תחילת עשייתו כו'?

בור ושן

אדם, רגל ואש - מה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב רגל ואש ואדם לא כל שכן!?

(קושיה) מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק, תאמר בכל אלו? (דחיה) שן יוכיח. (קושיה) מה לשן שכן יש הנאה להזיקו, תאמר בכל אלו? (דחיה) בור יוכיח.

הצד השוה כו' אף אני אביא את כל אלו.

אבל קרן לא אתיא מיניה: (קושיה) מה להצד השוה שבבור ושן שכן מועדים מתחילתו

תאמר בקרן?

בור ורגל

בשן ואש ואדם: (קושיה) מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק, תאמר בשן ואש ואדם!?

(דחיה) רגל יוכיח. (קושיה) מה לרגל שכן הזיקו מצוי דכל שעה היא מהלכת, תאמר בכל אלו?! (דחיה) בור יוכיח וחזר הדין הצד השוה כו' אף אני אביא את כל אלו.

אבל קרן לא אתיא: (קושיה) מה להצד השוה שבהן שמועדין מתחילתו, תאמר בקרן?

בור ואש יב.

ברגל ושן ואדם - (קושיה) מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק, תאמר ברגל ושן ואדם?

(דחיה) אש יוכיח. (קושיה) מה לאש שכן מועדת לאכול בין את הראוי לה, בין את שאינו ראוי לה, כגון עצים כלים ואבנים, תאמר בשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה [התוס' ידון

בזה]? (דחיה) בור יוכיח, שכן אינו מועד אלא לדבר הראוי לה, דאם נפל בבור אדם וכלים

פטור עליהם בעל הבור, הצד השוה שבהן כו' אף אני אביא שן.

אדם ורגל בפלגא דדינא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מידי.

אבל קרן לא אתיא דמה להצד השוה בבור ואש שכן מועדים מתחילתו?

רבא אמר שדווקא מבור ועוד אחד יכולים ללמוד השאר אך משניים אחרים, ישאר קרן וגם בור שלא יוכלו ללמוד מהם - כדלהלן:

קרן - מאש ורגל ושן ואדם: דמה לכולהו שכן מועדין מתחילתו.

ובור - מאש ורגל ושן ואדם: דמה לכולהו שכן דרכן לילך ולהזיק.

וגם קרן ואחד מיניה לא יכולים ללמוד מהשאר, כדלהלן:

דאי נקט או רגל או שן או אדם בהדי קרן: לא אתיא אש - (קושיה) מה להצד השוה שבהם שיש בהם רוח חיים?

עתה הגמרא מבארת מדוע קרן אינו יכול ללמוד מהשאר:

משום דאיכא למיפרך - מה לכולהו שכן מועדין מתחילתו.

(קושיה) ולמאן דאמר (לא התפרש היכן מופיע) אדרבה קרן עדיפא שכוונתו להזיק - אפילו קרן נמי אתיא, אלא למאי הלכתא כתביניהו רחמנא?

(תירוץ) להלכותיהן, מה שיש בזה ואין בזה - כדלהלן:

קרן - לחלק בין תמה למועדת.

שן ורגל - לפוטורן ברשות הרבים שכתוב 'ובער בשדה אחר', והיינו ברשות הניזק.

אש שהולך ומזיק בהליכתו ע"י כח אחר חמור מבור שאין הולך ומזיק אלא במקומו והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו וחייב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו וחשיבי ליה כאילו בעצמו עושה את הכל וחייב משום חיצו"ה"נ אע"ג דכח אחר מעורב בו חשובים כאילו בעצמו עושה את הבור הזה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו דידיה חמור יותר שע"ז זה הולך ומזיק למרחוק מה שאין כן באבנו וסכיננו ומשאו וא"ת והיכי אתו כולהו מאש ובור מה לאש ובור שכן מעשיו גרמו לו כדמפרש לקמן גבי בור המתגלגל ואש נמי מעשיו גרמו לו שהדליק האש וי"ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייע וא"ת מבור ואדם נמי היכי אתו מה לבור ואדם שכן מעשיו גרמו לו וי"ל דאתו מבור ואדם ישן או נופל מן הגג ברוח שאינה מצויה דחייב כדאמר לקמן בסוף פרק שני (דף כז.) וא"ת מבור ורגל היכי אתי מה לבור ורגל שכן היזקו מצוי דלקמן חשבינן בור היזקו מצוי וי"ל דאין בור היזקו מצוי טפי מאחרים ולא קאמר לקמן הכי אלא להזכיר חומרא אחת ששוה בבור וכותל ואילן:

י' תוספות ד"ה כי שדית בור בינייהו אתיא כולהו. מה שפי' הקונטרס דשן אתיא מבור ואש דכי פרקת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי לה בין שאין ראוי לה תאמר בשן שאין מועדת לאכול אלא בראוי לה וקשה דלא אשכחן שאינו ראוי בשן דאם אכלה דבר שאין ראוי לה לא הוי תולדה דשן. אלא תולדה דקרן כיון דאין הנאה להזיקה ואי משכחת בשום ענין נילף מאש דמתחייב אף באין ראוי. ונראה דשן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לחודיה ומיהו י"ל לפירושו הקונטרס דשפיר פרכינן פירכא דלא שייכא בשן דכהאי גוונא פריך בהחובל (לקמן דף פח.) גבי עבד ואשה מה לאשה שכן אינה במילה, אך מה שפירש בור יוכיח שאין מועד לדבר שאין ראוי לו כגון אדם קשה חדא דלא פטר אדם אלא ממיתה ולא מנזקין ועוד אטו משום דפטר אדם חשוב אין ראוי והלא באש נמי פטור טמון וא"ת והיכי אתי אש מבור וחד מאינך, מה לאינך שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש דכח אחר מעורב בו דהוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסכיננו ומשאו מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר חמור מאבנו וסכיננו שלא הזיקו בהליכתו אלא לבתר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"י כח אחר אבל